

МАКАРЕНКОВ О. Л.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри історії і теорії
держави та права, заступник декана
з міжнародної діяльності
(Запорізький національний університет)

УДК 340.13(477):179.9]:061.1ЄС

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.6>

ПРАВОВА ВИЗНАЧЕНІСТЬ ДОБРИХ ЧЕСНОТ В ОБРАЗІ УКРАЇНЦІВ ЯК УМОВА ЇХНЬОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті досліджено правову визначеність добрих чеснот в образі українців як умова їхньої інтеграції до Європейського Союзу. Визначено, що лінгвістичні й концептуальні смислові кола та змістовне навантаження термінів і позначуваних ними понять складають суть правової визначеності. Вихідним уособленням визначення права стає виключно свідомість конкретної людини. Законодавче визначення права походить від сукупності індивідуальних уявлень про правовий регулятор. Відсутність тотожного уявлення про юридичний десигнат у того, хто приймає законодавчий акт і/або акт правозастосування, і у того, кого він стосується, визначає їх розбіжність у розумінні правової ідентифікації. Це перешкоджає ефективній реалізації права та передбачає здебільшого ґрунтовну вербальну експлікацію за наслідками адекватного тлумачення права, за умови збереження мети повного розкриття потенціалу діалогічності правових світоглядів учасників правових відносин, якості їх співвіднесення (від загальних однаково інтерпретованих понять до специфічних концептів права тощо). Відповідно ймовірність кореляції індивідуальної правової свідомості з відображеною у законодавстві колективною правосвідомістю залежить від кінцевої адитивності права. На тлі інтеграції України до ЄС та безпекових структур важливим стає не просто номінативне визнання нашої правової системи частиною права Європи, а перетворення задекларованого на ментальному рівні образу добродісного українця на домінуючий факт вітчизняної правової дійсності. Інакше отримана для повоєнної відбудови нашої країною високотехнологічна допомога обладнанням та іншими активами буде втрачена через корупційні схеми її розкрадання.

Встановлено, що варіації правової визначеності відповідають класифікаційному розподілу свідомості на правову, моральну та інших нормативних типів (за критерієм виду норми); індивідуальну, групову, загальносоціальну (за суб'єктом); правову, політичну, економічну, духовно-культурну та інші (за сферами суспільного життя); автоматичну, догматичну, маргінальну, конформістську і творчу; активну та пасивну. Характеристики правової визначеності корелюють з рисами свідомості людини до межі, де визначеність перестає бути детермінованою її місцем знаходження. За визначенням право природно соціальне, а факти правової дійсності далеко на завжди раціональні, свідомі. У зв'язку з цим визначеність права ще й соціально детермінована, хоча й завжди антропоцентрична за природою.

Ключові слова: викривлення права, добрі чесноти, духовність, Європейський Союз, корупція, правова визначеність, правова свідомість.

Makarenkov O. L. Legal determination of good virtues in the image of Ukrainians as a condition for their integration into the European Union

The article reveals the legal determination of good virtues in the image of Ukrainians as a condition for their integration into the EU. It was determined that the linguistic and conceptual meaning circles and the content load of the terms and the concepts denoted by them constitute the essence of legal certainty. The original personification of the law definition becomes exclusively the consciousness of a specific person. The legislative definition of law comes from a set of individual ideas about the legal regulator. The lack of an identical idea of the legal designee in the person who adopts the legislative act and/or law enforcement act and in the person to whom it concerns determines their difference in the understanding of legal identification. This hinders the effective implementation of the law and mostly requires a thorough verbal explanation of the consequences of an adequate interpretation of the law (from general to specific legal concepts that are equally interpreted, etc.). Concomitantly the goal of fully revealing the dialogical potential of the participants legal worldviews in legal relations, the quality of their correlation, must be preserved. Accordingly, the probability of individual legal consciousness correlation with the collective legal consciousness reflected in legislation depends on the final additivity of law. Against the background of Ukraine integration into the EU, it becomes important to transform the image of a virtuous Ukrainian declared at the mental level into a dominant fact of domestic legal reality. Otherwise, the high-tech aid received for post-war reconstruction will be stolen and the integration itself will be very slow.

It was established that the variations of legal certainty correspond to the classification distribution of human consciousness. The characteristics of legal certainty correlate with the features of human consciousness to the point where certainty ceases to be determined by its location. By definition, law is naturally social, and the facts of legal reality are far from always rational, conscious. In this connection, the determination of law is also socially determined, although it is always anthropocentric in nature.

It is summarized that human actions reveal subconscious and unconscious (universal) sources of human law definition. Universally binding rules may be deprived of the strong-willed, sensory and/or emotional component of anthropic energy. Law is fed by a universal rational source or a part of it, where compliance with the universal will mean goodness, virtues, and spirituality. Simultaneously, the simple imposition of mandatory and/or general on a norm does not make it legal, since it requires an axiological component of a person's life creation, the quality of such a life at the level of the highest civilizations of the EU or others.

It is emphasized that the definition of law occurs at different levels of intellectual hierarchy, depending on the source of legal information, the combination of such sources. The temporal factor affects the gravity of law in a specific social context, namely: law exists where and when knowledge of law and efforts to express it are sufficient. On the contrary, the law disappears, and in the best case, its form dominates the content, if distortions of the law, human defects, etc. dominate. Members of society are a single whole and form a nation only in the first version of the quality of legal recognition.

Key words: *distortion of law, good virtues, spirituality, European Union, corruption, legal certainty, legal consciousness.*

Постановка проблеми. Набір України інтегруватися до ЄС зафіксовано у численних юридичних документах, супроводжується заявами посадових осіб публічної влади, а конкретизується різною мірою у діяннях кожного громадянина. Успішність цього наміру корелює з відповідною щирістю та іншими чеснотами людей. Згідно з усталеною практикою

і формальними юридичними вимогами люди ухвалюють рішення більшістю, тому саме така кількість громадян має бути обізнаною з питань інтеграції до ЄС, переконаною у необхідності цього та активно діяти у напрямі впровадження правових стандартів найбільш ефективних націй Європи й у цілому Західної культурної традиції. У цих стандартах ключовими стають опосередковані людською природою політичні, економічні та інші духовно-культурні механізми щонайменше двокультурної (англ. bicultural) правової системи [1, с. 126]. Вибір, збереження та розвиток виключно чеснот з цієї природи детермінує успіх, до якого прагнуть люди, проявляючи себе у правових відносинах.

Говоримо про ЄС й українські громадяни асоціюють це з економічними та іншими благами. Їм хочеться цього і більшість має потенціал долучитися до них на паритетних засадах. Водночас далеко не всі й точно не більшість усвідомлюють і/або демонструють свою психологічну спроможність діяти так, щоб розкрити свої чесноти, керуватися ними стільки, скільки потрібно для відтворення та розвитку зазначених благ. У цих зв'язках часто домінують бажання, а не достатні й адекватні зусилля. Ці зусилля добросовісно якщо стають наслідком прояву чеснот кожного у динаміці їхнього розвитку.

Всупереч добросовісності у відсталих соціальних спільнотах, їхніх прошарках, трудових колективах бажане намагаються видавати за дійсне, спрощеним претендувати на складне, зміст підміняти формою, галасом усувати єдино важливе, споживацтвом нівелюють духовність та раціональність. Такі риси й зумовлені ними тенденції у більшості українців, де більшість це громадяни, яким не пощастило розвинути, а тому вони виражають пересічні рівні правових свідомості і світогляду, іншими словами пересічні люди. До цієї більшості зараховуємо також меншість, яка концентрує у межах свого впливу основне економічне багатство, а саме: посадові особи публічної влади, підприємці, корупціонери. Усе це підтверджується завжди низькими індексами верховенства права, свободи від корупції, ведення бізнесу, майстерності слова тощо, а також на втрачені економічні здобутки рівня 1990 р., військові потужності; величезний рівень незаконного збагачення представників публічної влади тощо.

Супроводжувати процес інтеграції українців до вищих цивілізаційних стандартів ЄС доказами, що українці краще ніж описано вище, не так вже й просто. У будь-якому разі недостатніми є заяви, гасла про добросовісність, що лунають від журналістів та інших, кого допускають до публічного мовлення. Великі сумніви щодо цього виникають у представників високорозвинених цивілізацій. Як прагматики, які знають ціну благам цивілізації, вони ставляться до українців з недовірою, насторожено, критично оцінюють їхні слова, адже пильно оцінюють загальнонаціональний результат. Як люди, вони вочевидь співчують українцям, які захищаються від ворога з російської федерації з 2014 р., тим більш маючи вичерпні докази дикунства, недорозвиненості цього ворога.

Ділом, а не лише словом можна продемонструвати унікальні чесноти українців, їхньої спроможності керуватися настановами від найбільш здібних представників своєї нації, а не своїми примхами, вадами тощо. Вони вихідні для нашарування на них юридичних формулювань, що відображають цінності українців. Матриця людських чеснот детермінує цінності, а ті, у свою чергу, зумовлюють уявлення, знання, переконання про загальнообов'язкові правила поведінки, виявляючи таким чином взаємні правові кореляції у діяннях людини. Правова реальність віддзеркалює внутрішній психічний світ людини, ступінь визначення нею меж своїх дій та свободи інших. Вираження цих визначень права відбувається у повсякденному та професійному житті, наприклад, парламентаря, судді, поліцейського. Рівень такої правової визначеності корелює виключно з аналогічним рівнем та виявляє тенденції до зниження або реалізації амбітної мети досягнення вищого рівня цивілізаційних благ, наприклад, європейського, африканського, азійського, мусульманського чи іудейського, християнського чи буддистського тощо. Ідентифікувати справжню, а не наносну юридичну природу сучасного українця чимале завдання для безпекових структур, до яких намагається доєднатися Україна, та ЄС.

Мета статті – розкрити правову визначеність добрих чеснот в образі українців на тлі їхньої інтеграції до Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вищевказана проблема знайшла свій адекватний відгук у правовій доктрині. М. Р. Андриц дослідила принципи права в рішеннях Конституційного Суду України; О. В. Анісімов – конституційні засади судової дискреції як гарантії самостійності та ефективності судової влади; Л. Л. Богачова – принцип правової визначеності в європейському і національному праві; Л. І. Заморська, Ю. М. Оборотов – формальну (позитивно-емпіричну) сторону нормативності, її сутнісні властивості, інституціоналізацію в Україні; О. В. Лемак – правову визначеність у складі предмету дослідження права на судовий захист; П. А. Комар – роль судової правотворчості в утвердженні принципу верховенства права; О. М. Кудрявцева – принцип правової визначеності в рішеннях Конституційного Суду України; В. О. Панкратова – загальнотеоретичний аспект принципу правової визначеності; В. С. Смородинський – концепт «правова визначеність» та інші. Водночас повного вирішення проблема правової визначеності, зокрема в аспекті відображення добрих чеснот в образі українців на тлі інтеграції до ЄС та безпекових структур, не знайшла, що актуалізує виконання цієї роботи.

Основний зміст роботи. Основу принципу правової визначеності становить формальна визначеність змісту правових норм, яка досягається шляхом логічного, послідовного та, за можливості, повного врегулювання суспільних відносин і надання цим відносинам певної форми [2, с. 190]. Наприклад, колізійність українського законодавства і/або відсутність базових законодавчих актів призводить до правової невизначеності щодо реалізації правової норми на практиці, підвищення напруги на місцевому рівні, порушень економічних та інших прав громадян [3, с. 295, 361, 413].

Фрагментарність, обмеженість розвитку корупціонерів у довгостроковій перспективі стає нормою для інших. Соціальний запит на проникливе, глибинне мислення, екстраординарні рішення заради прогресивного зрушення (shifting) права та розширення правового світогляду, його фундаменталізацію у стійких корумпованих націях критично послаблені. Саме національне зникає, оскільки правові цінності більше не єднають людей. Водночас й космополітичними корумповані та нерозвинені члени таких націй не стають, адже некорумповані нації підпорядковують їх як більш слабких, відсталіх. У К. Р. Поппера ці типи соціальних спільнот номіновані концептами «закрите» і «відкрите» суспільство відповідно.

Сміливість, творчість та інші безспірні людські чесноти юридично просвітлених громадян єдина запорука правової визначеності. Вади людини дозволяють говорити тільки про натяк на правове у суспільстві. Запобіжники від руйнування правового у законодавстві та реалізації його вимог на практиці традиційно розглядаємо у тернарній композиції (В. І. Манжура) духовної культури та освіти, де право посідає чільне місце, а також юрисдикційних механізмів. Духовний розвиток громадян єдиний спосіб активувати у них природні здібності відчувати (бачити, чути, здогадуватися) право як справедливість (Сократ, П. М. Рабінович), співпереживати скривдженім, прагнути сатисфакції (лат. *satis* – достатньо; *facere* – робити). Освіта власних громадян зумовлює їхній інтелектуальний поступ, зокрема під час формулювання комплексних юридичних рішень та подальшого їхньої вербалізації, написання, коректного вираження у діяннях тощо. Кримінально-правові, дисциплінарні, організаційні, адміністративні, морально-правові, юридико-релігійні та інші механізми відновлення правового стану, покарання винних, недопущення вчинення правопорушень у майбутньому завершують зазначену тривірневу композицію визначення права за формою, змістом й у практичній площині перебігу суспільних відносин. Тільки перший елемент сам по собі самодостатній для визначення права у всій його повноті.

Духовність ємне поняття для позначення соціалізації людського буття через повноцінне усвідомлення кожним своєї природи. Освіта, а тим більш юрисдикційні механізми стали винаходами складних цивілізацій на Землі, де людина матеріалізується і далі змушена піклуватися ще й про свій фізіологічний поступ заради поступу духовного. Фіксовані історією права соціальні контексти характеризувалися глибинним соціальним розшаруванням саме за ознакою розвитку, що заснований на забезпечених суспільством (державою) право-

вих можливостях розуміння своїх чеснот, їхньої повсюдної і повсякчасної пріоритетності, унікальності та зумовленості Божественним, єдності із ним замість вад, відхилень, перекручень, неспростовності цього. Питання про волю знімається у точках єднання елементів духовного, інтелектуального і зумовленого цивілізацією людей примусового. Фактично прагнення слідувати власним чеснотам суть доброчесності, яка вимагає максимальних зусиль волі людини. За А. Шопенгауером, якщо звичайна людина складається з 2/3 волі та 1/3 інтелекту, то геній – з 2/3 інтелекту та 1/3 волі (нім. «wenn der Normalmensch aus 2/3 Wille und 1/3 Intellekt besteht; so hat hingegen das Genie 2/3 Intellekt und 1/3 Wille»), де Божественність/природність творчого процесу означає глибину мислення, легкість і свободу повного та адекватного вираження думок. При цьому порівнювати корисних/звичайних людей з геніальними рівноцінно порівнянню цегли з діамантами (нім. «und die nützlichen Leute mit den Leuten von Genie vergleichen, ist wie Bausteine mit Diamanten vergleichen») [4, с. 191, 199]. Слабкодухисть, безвольність, догідливість, улесливість та інші форми вад волі людини означають для неї викривлення правової реальності, спрощення природно досконалих форм та змісту права, загальнообов'язкового для всіх у конкретний історичний момент часу, у динаміці історичної логіки. Внутрішньо іманентні вади волі людини набувають складних форм за наслідками своєї дисфункції назовні, тобто поза межами суто волі, а на перетині з іншими компонентами психіки людини, її фізичного тіла, духу, їхніх комбінацій. Ще більш сприятливе тло корупційних перверсій виникає тоді, коли від природи досконало побудована психіка людини нівеється сім'єю, вихователями, вчителями, колегами, друзями, подружжям, родичами та іншими інститутами суспільства, їхніми вадами. Наприклад, впродовж основних періодів формування психіки людини (0–3–6–14–25 років) їй важливо мати справу з переконливими зразками доброчесного перебігу правових відносин на засадах рівності, справедливості, свободи (верховенства права), честі й гідності, чесності та добра, достатньої сили для захисту цих цінностей тощо. Побудовані на цих цінностях сім'ї у відкритому (доброчесному/правовому) суспільстві домінують.

Прагнення до стабільності покладається на підтримку людей [5, с. 94]. Конкуренція людей повинна бути за критеріями повноцінної самореалізації у сім'ї, неперевершеності добрих чеснот сім'ї/роду/нації у розрізі тисячоліть, а не за спроможністю більшого матеріального збагачення за рахунок власних вад чи інших корупційних моделей. Авторитет, довіра наслідок спроможності вірно визначати зміст права. Це справжній юридичний капітал, який не знецінюється з часом. Підтвердженням цього, наприклад, стають яскраві практики правових взаємовідносин в Афганістані, коли навіть у стані війни воюючі сторони (Талібан та інші) не мають права чіпати/кривдити окремі сім'ї, їхніх представників, оскільки вони мають неспростовний авторитет, добрі чесноти цих людей загальноновизнані, вони підтверджені їхніми добрими справами впродовж сотень років, тисячоліть.

Воля до правового демонструє його мінливість у часі. Наприклад, якщо у XIX право на пенсійне забезпечення було відсутнє, у XX ст. воно виникло і було забезпечене, то XXI ст. вже характеризується стійкою тенденцією появи законів про перекладання тягаря пенсійного забезпечення з держави на приватний сектор. Наразі у багатьох країнах світу така відповідальність перекладається на самих фізичних осіб і роботодавців, а держава відмовляється від надання державної підтримки при виході на пенсію. Останніми роками пенсійне законодавство Великобританії все більше впроваджує інститут індивідуального інвестиційного вибору, що гарантуватиме витрати на власний вихід на пенсію, та його результативності, одночасно забезпечуючи базовий захист, пов'язаний з правами накопичення на пенсійне забезпечення. Традиційні економічні принципи припускають, що люди повністю раціональні та «мають чітко визначені переваги (цілі) і приймають рішення, щоб максимізувати ці переваги. Поведінкова економіка кидає виклик цим старим припущенням і ставить під сумнів припущення щодо здатності людини приймати такі рішення, і в деяких випадках це тепер впливає на законодавство та політику [6, с. і, 65; 7].

Зміна кримінального законодавства породжує очікування населення щодо участі в законодавчій діяльності та задовольняє вимоги громадськості щодо покарання [5, с. 2].

Прогрес такої участі передбачає необхідність докладання зусиль, концентрацію на суттєвому та відсіювання атавістичного, перенесення важливого у майбутнє, що виражатиме наступництво права, осмисленість вживаних понять, бачення перспективи та вбудованості права у систему кримінально-правових та інших соціальних вимог. Виконання юридичних завдань парламентарями, суддями, публічною виконавчою владою та іншими членами нашого суспільства містить у собі основоположний компонент збереження наявних досягнень людства. На цьому рівні елементарного відтворення наявних благ обов'язково присутній компонент поступу – додавання нового, більшого, якіснішого тощо. Це загальносоціальні взаємозв'язки відображають вольовий процес практичної реалізації вірно сприйнятих та осмислених цінностей права у розрізі дії принципів системності, наступництва прогресивного. У цьому полягає коеволюція права з іншими вимірами суспільного життя, воно пізнається заради унормування суспільних відносин на вказаних засадах, а значить воно первинне. Наприклад, у науковій літературі наголошується, що якщо Китай хоче впоратися з багатьма проблемами, які є побічними продуктами економічних реформ, включаючи занепад соціального порядку, поширення корупції та загальну кризу цінностей, йому знадобляться сильні правові інститути та правова культура, яка сприяє верховенству права. У процесі модернізації китайська держава не тільки стикається з новими викликами, але й страждає від побічних ефектів попередніх реформ, включаючи слабку правову систему, погіршення навколишнього середовища, повільні політичні реформи та несправедливу соціальну структуру, й усе це важко змінити швидко [5, с. 95, 111]. Правова психологія знаходиться в центрі фундаментальних відносин між світом природи та світом штучним. Вона також відіграє основну роль для розуміння механізмів, за допомогою яких людські біологічні та культурні системи розвиваються та ускладнюються [1, с. 12].

Досвід прогресу вимагає нового знання, яке інакше як телеологічно спрямованим зверненням до сфер знання підсвідомого та позасвідомого не формується, оскільки усе твориться будь-яким методом, головне, щоб цей метод вже був створений Богом у цих сферах епістемології права. Придатним інструментам такого типу еволюційного (А. Бергсон) чи незалежного від еволюції пізнання виступає виключно перебірливий щодо відтінків правових сутностей та смислів світогляд, його критичний підхід та здатність до всебічного вичерпного обґрунтування нового положення права у конкретно-історичному контексті та світової кон'юнктури міжнародних відносин. Це творчий тип правового світогляду, який уможлиблює створення складних артефактів, таких як інституція, ідеологія чи правовий кодекс [1, с. 11].

Не збалансований творчістю догматизм, автоматичне відтворення у поведінці правових вимог за зразком «як всі» («як у всіх»), підлаштування під них, спрощення і провінційність, лицемірство і ханжество, штучність та нещирість, фанатичність, підміна змісту формою діянь (домінування традицій/звичаїв над раціональним/духовним; відсутність належного раціонального пояснення правил поведінки) виключає розвиток, відтворення права і провокує посилення викривлень, корупції. Такі типи світогляду, їхні характеристики потенційно небезпечні для відтворення та розвитку особистого, колективного, національного багатства. Вони піддаються легкому навіюванню хибного, а тому складають гарну основу для ідеологічної чи інших форм гібридної війни та повалення конституційного ладу. Наприклад, сьогодні (у цьому році) людям з таким рівнем світогляду буде почесно співати гімн, а завтра (у наступних часових періодах) їх переконують у тому, що це негідно. У цьому зв'язку важливо, за влучними словами Й. Гесена, стати повноцінною людиною насамперед в етичному сенсі; й робити те, завдяки чому ти стаєш гідним бути щасливим [8, с. 27]

Суть небезпеки людей вузького і/або понівеченого світогляду у тому, що вони самі психологічно нестійкі у своїх правових переконаннях, їм треба пояснювати, доводити. Інакше вони не досягають розуміння кореляції джерел і перспектив свого благополуччя з конституційними цінностями, міжнародним правом тощо. Серед них ординарні представники традиційних суспільств (ортодоксальних/фанатичних християнських, мусульманських, африканських вірувань та ін.), де прогрес виключається визначенням суто чоловічих і суто жіночих

економічних ролей, одночасним обмеженням прав жінок на розвиток та використання створених ними знань, а також іншими їхніми протиріччями. У цих взаємозв'язках порушеної нами проблеми український контекст резонує з його євроінтеграційними інтенціями рівно настільки, наскільки він вільний від корупції. До усього цього доцільно додати ще й важливі чинники комунікативних ситуацій, політичної/економічної доцільності, мови тощо. При цьому суто лінгвістичні ризики порозуміння виникають не лише через відмінні десигнати у різних верств населення [9], але й у різних етносів та націй, зокрема країн Європи, де неадаптовані юридичні документи перевантажені стійкими фразами, юридичними формулами та словами-зв'язками, їхній еквівалентний переклад вимагає лінгвокраїнознавчої адаптації тексту до відповідних правових реалій.

Надолуження світоглядних прогалин українських громадян варто здійснювати за рахунок трансформацій стресових вражень від боротьби за якісне життя як з корупціонерами та зрадниками нашого конституційного ладу, так і з зовнішнім ворогом. Багаторічна загартованість у таких умовах дозволяє здійснювати якісний стрибок від викривленого сприйняття права до кристалізації уявлень про нього на рівні стійких правових переконань відкритих до цивілізаційного прогресу націй Європи та інших сильних країн світу. Життя українців в умовах перманентного ризику втрати своїх прав, частини території проживання своєї нації та інших фундаментальних цінностей права наділило їх досвідом криза-менеджменту, від якого можна очікувати додаткових конструктивних імпульсів, підвищеного ефекту правомірної поведінки в умовах відрегульованого спокою розгортання правових відносин у високорозвинених країнах Заходу і Сходу. У випадку з ЄС зміна парадигми політики в загальноєвропейських політичних середовищах вимагає консенсусу між суб'єктами, які мають повноваження охопити такий процес у політичних аренах, а також зацікавленими сторонами. Цей процес неоднозначний, різноманітний, навіть роздроблений в різних секторах соціального, економічного та політичного життя, його юридичного унормування [10, с. 343, 344].

Детермінантом успіху у викривленій правовій реальності стають людські вади на противагу людським чеснотам. Духовна убогість визначає тренд перебігу правових відносин. Середовище життя корупціонерів навіть не місце для сильних, витривалих, енергійних й стійких, хоча таке враження може складатися, адже замість права домінує завуальоване, латентне, вишукане, багатокомпонентне насильство різного роду, а саме: примус до роботи замість інших через використання залежного стану людини, нерівний розподіл матеріальної та іншої винагороди за чесно виконану працю з якісним результатом, тривалість вирішення питань із забезпечення права людини (наприклад, організовувати захист наукової роботи на здобуття наукового ступеню замість максимальних трьох років, шість, дев'ять років), створення здібній людині штучних перешкод для її розвитку; та ін. На загальнонаціональному рівні корумпована державна влада визначає законодавчі вимоги таким чином, що створює дисбаланс фінансування регіонів на користь столиці і/або окремих населених пунктів, розвитку можливостей за ознаками майнового стану людини (сім'ї). Хибно вважати, що це середовище, де твоя природа, сила стають запорукою виживання і розвитку, за зразком землі вовків. Свої права доброчесні громадяни реалізують виключно в силу своєї природи, а не її викривлення. Корумповане суспільство максимум може претендувати на образ місця, де живуть люди з перверсійним розумінням та визначенням права, тобто за межами здорового збалансованого природного права і за образом описаної Т. Гоббсом соціальної спільноти, де її члени ворогують між собою в силу власних вад, прояву гіршого від природи вовків (лат. — *homo homini lupus est*) [11; 12].

Політична та інша соціальна нестабільність, економічні перетворення, корупція, різниця в доходах, погіршення стану навколишнього середовища, невизначеність, невдоволення урядом, зростаюче почуття особистих прав, ширше використання ресурсів Інтернету створюють вимоги до перманентного оновлення законодавства [5, с. 79, 94]. Водночас вражені корупцією соціуми, їхні публічно-владні частини являють собою виродження людського і правового. Така земля спустошується демографічно, економічно і/або еколо-

гічно. Визначення загальнообов'язкового через вади стимулює відхилення від життєтворчої енергії природи права. Характерними рисами цього типу визначення права у законодавстві та актах правозастосування стають насильство (фізичне, психічне), виснажлива трудова експлуатація, позбавлена правових цінностей адміністративна і судова бюрократія тощо. Науковці відзначили, що суди демонструють прогрес у якісному покращенні освіти та підготовки суддів, підвищенні кваліфікації нових суддів, боротьбі з корупцією, але заходи зі зменшення політичного впливу на них значно скромніші. При цьому слабкою стороною залишається і втратами для правосуддя обертається політично і/або іншим чином юридично викривленими результатами матеріалів досудових розслідувань, кон'юнктурно виконаними на замовлення органами з протидії корупції, поліції, прокуратури [5, с. 98].

Висновки. Отже, лінгвістичні й концептуальні смислові кола та змістове навантаження термінів і позначуваних ними понять складають суть правової визначеності. Вихідним уособленням визначення права стає виключно свідомість кожної конкретної людини. Законодавче визначення права походить від сукупності індивідуальних уявлень/переконань про правовий регулятор. Тут відсутність тотожного уявлення про юридичний десигнат у того, хто приймає законодавчий акт і/або акт правозастосування, і у того, кого він стосується, визначає їх розбіжність у розумінні правової ідентифікації. Це перешкоджає ефективній реалізації права та передбачає здебільшого ґрунтовну вербальну експлікацію за наслідками адекватної тлумачення права, за умови збереження мети повного розкриття потенціалу діалогічності правових світоглядів учасників правових відносин, якості їх співвіднесення (від загальних однаково інтерпретованих понять до специфічних тощо). Відповідно ймовірність кореляції індивідуальної правосвідомості з відображеною у законодавстві колективною правосвідомістю залежить від кінцевої адитивності права. На тлі інтеграції України до ЄС та безпекових структур важливим стає не просто номінативне визнання нашої правової системи частиною права Європи, а перетворення задекларованого на ментальному рівні образу добродісного українця на домінуючий факт вітчизняної правової дійсності. Інакше отримана для повоєнної відбудови нашою країною високотехнологічна допомога обладнанням та іншими активами буде втрачена через корупційні схеми її розкрадання, іншими словами «підє лєнінським шляхом».

Варіації правової визначеності відповідають класифікаційному розподілу свідомості на правову, моральну та інших нормативних типів (за критерієм виду вимоги, норми тощо); індивідуальну, групову, загальносоціальну (за суб'єктом); правову, політичну, економічну, духовно-культурну та інші (за сферами суспільного життя); автоматичну, догматичну, маргінальну, конформістську і творчу; активну та пасивну. Характеристики правової визначеності корелюють з рисами свідомості людини до межі, де визначеність перестає бути детермінованою її місцем знаходження. За визначенням право природно соціальне, а факти правової дійсності далеко на завжди раціональні, свідомі. У зв'язку з цим визначеність права ще й соціально детермінована, хоча й завжди антропоцентрична за природою.

Несвідомі акти людини виявляють підсвідомі й позасвідомі (свідомості усього соціуму та Всесвіту) джерела визначення людиною права. При цьому таке загальнообов'язкове може бути також позбавлене вольового, чуттєвого і/або емоційного компонента антропної енергії. Відповідно воно живиться загальносвітовим раціональним або його часточкою, де відповідність загальнолюдському означитиме добро, чесноти, духовність. Водночас просте накладання обов'язкового і/або загального на норму (вимогу) не робить її правовою, оскільки вимагає аксіологічного компоненту творення життя людини, якості такого життя на рівні найвищих цивілізацій ЄС чи інших, до якої вона себе зараховує.

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що визначення права відбувається на різних рівнях інтелектуальної ієрархічності, в залежності від джерела правової інформації, комбінації таких джерел. Темпоральний чинник впливає на гравітацію права у конкретному соціальному контексті, а саме: право існує там і тоді, де і коли пізнання права та зусилля з його вираження виявились достатніми; навпаки, право зникає, а у кращому випадку його форма домінує над змістом, якщо домінують викривлення права, людські вади тощо. Члени

суспільства єдине ціле та утворюють націю тільки у першому варіанті якості правопізнання.

Формою вираження правової визначеності стають культурні артефакти. Серед них найбільшою мірою виділяються правотворчі та правозастосовні акти парламенту, виконавчої та судової гілок влади. Вони відображають раціональний бік права. Живопис, літературні твори, кінематограф фіксують чуттєвий зріз правового життя. Наприклад, у цьогорічному вітчизняному фільмі «Памфір» право територіальної громади Карпатського регіону України визначено, але ця визначеність вичерпується багаторічним домінуванням зла, людських вад, корупції у вигляді підкупу правоохоронних органів, прокурорів, суддів, конфлікту інтересів, контрабандою, службовими злочинами. А найбільш визначальною стає перверсія свідомості мешканців цієї громади, які творять насильство, надають правову форму неправовому змісту власних дій та міжособистої взаємодії, чим визначають те, що називають правом. Цей культурний артефакт не тільки фіксує викривлення змісту права, проте й поширює це знання серед інших задля усвідомлення правової реальності, визначення правового і хибного, формування у підсумку відповідної правової реакції. Артикульовані національною чи іншою соціальною спільнотою правові визначення необхідно повинні підтверджуватися їхніми діями, практикою, фактами соціальної дійсності, правовою реальністю. Інакше відірваність форми від змісту, факту від слів зумовлює насильство і керований ним безлад, соціальні конфлікти рівня війни, виключає правопорядок, відкритість для прогресу. Одночасне співіснування високого рівня корупції у реальному житті та його формальне і/або вербальне заперечення означає ілюзію доброчесності у суспільстві, а його членів маркує майстрами такої ілюзії.

Список використаних джерел:

1. Inghilleri P. From Subjective Experience to Cultural Change. Translated by E. Bartoli. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 175 p.
2. Матвеева Ю. І. Принцип правової визначеності як складова верховенства права. Дис. канд. юрид. наук. Спец. 12.00.01. К. 2019. 220 с.
3. Губань Р. В. Становлення та розвиток адміністративно-територіального устрою України в XX – на початку XXI століття (історико-правове дослідження). Дис. доктора юрид. наук. Спец. 12.00.01. К. 2018. 601 с.
4. Schopenhauer A. Zürcher Ausgabe. Werke in zehn Bänden. Band 1-2, Zürich 1977. Zweiter Band, welcher die Ergänzungen zu den vier Büchern des ersten Bandes enthält. 442 p.
5. Ying Ji The Rule of Law in China and Comparative Perspectives : The Making of Chinese Criminal Law, The Preventive Shift in the Context of the Eighth Amendment. New York : Routledge, 2021. 183 p.
6. Cooke A. Pensions and Legal Policy. Lessons on the Shift from Public to Private. Oxford: Hart Publishing, 2021. 245 p.
7. Танклевська Н. С., Повод Т. М. Поведінкова економіка: етимологія, сутність, теорія. *Науковий вісник Львівської академії*. Серія: Економіка, менеджмент та право. 2021. Вип. 3;4. С. 34-45
8. Гессен Й. Сенс життя. Пер. з нім. М. Маурітсона. К. : Пульсари, 2009. 134 с.
9. Lad F. Operational subjective statistical methods: a mathematical, philosophical, and historical introduction. New York : Wiley, 1996. 256 p.
10. After the Financial Crisis: Shifting Legal, Economic and Political Paradigms. Edit by Iglesias-Rodriguez P., Triandafyllidou A., Gropas R. London: Palgrave Macmillan, 2016. 365 p.
11. Гоббс Т. Левіафан. Пер. з англ. К. : Дух і Літера, 2000. 606 с.
12. Biletzki A. Talking Wolves: Thomas Hobbes on the Language of Politics and the Politics of Language. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 1997. 225 p.

